

DOI: 10.15276/EJ.01.2026.10
 DOI: 10.5281/zenodo.19646060
 UDC: 338.24:330.341.1:330.322
 JEL: O31, O32, G31, L21

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

INNOVATION AND INVESTMENT DETERMINANTS OF ENSURING THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES IN THE SYSTEM OF ECONOMIC RECOVERY OF UKRAINE

Olena V. Nikoliuk, Doctor of Economic Sciences, Professor
Odesa National University of Technology, Odesa, Ukraine
 ORCID: 0000-0002-1665-0361
 Email: alenavn11@gmail.com

Viktor S. Burlakov
Odesa National University of Technology, Odesa, Ukraine
 ORCID: 0009-0007-4253-0834
 Email: vik.burlakov.tor@gmail.com

Received 13.12.2025

Ніколюк О.В., Бурлаков В.С. Інноваційно-інвестиційні детермінанти забезпечення конкурентоспроможності підприємств у системі економічного відновлення України. Оглядова стаття.

У статті досліджено теоретичні та прикладні аспекти формування інноваційно-інвестиційних детермінант конкурентоспроможності підприємств у контексті економічного відновлення України. Обґрунтовано, що наслідки війни та структурні зміни в економіці вимагають нових стратегічних підходів, заснованих на активізації інновацій, залученні інвестицій та модернізації виробництва. Доведено, що ці процеси є ключовими для розвитку технологічного потенціалу та формування стійких конкурентних переваг. Проаналізовано вплив інституційної інфраструктури, цифровізації та доступу до фінансів на бізнес-середовище. Визначено пріоритетні напрями розвитку: стимулювання інвестиційної активності, розбудова інноваційної інфраструктури та інтеграція українських підприємств у глобальний простір для забезпечення сталого розвитку країни.

Ключові слова: інновації, інвестиції, конкурентоспроможність підприємств, економічне відновлення, інноваційний розвиток, підприємництво

Nikoliuk O.V., Burlakov V.S. Innovation and Investment Determinants of Ensuring the Competitiveness of Enterprises in the System of Economic Recovery of Ukraine. Review article.

The article explores theoretical and applied aspects of forming innovation-investment determinants of enterprise competitiveness within the framework of Ukraine's economic recovery. It is substantiated that the consequences of war and structural changes in the economy require new strategic approaches based on intensifying innovation, attracting investment, and modernizing production. It is proved that these processes are key to developing technological potential and creating sustainable competitive advantages. The impact of institutional infrastructure, digitalization, and access to finance on the business environment is analyzed. Priority development areas are identified: stimulating investment activity, building innovation infrastructure, and integrating Ukrainian enterprises into the global economic space to ensure the country's sustainable development.

Keywords: innovation, investment, competitiveness of enterprises, economic recovery, innovative development, entrepreneurship

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується значними трансформаційними процесами, що пов'язані з необхідністю відновлення національної економіки після руйнівних наслідків війни. В умовах економічної нестабільності, руйнування виробничої інфраструктури, зниження інвестиційної активності та посилення конкуренції на внутрішньому і міжнародному ринках особливою актуальності набуває проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємств. У цьому контексті важливого значення набуває формування ефективної системи інноваційно-інвестиційного розвитку, яка дозволяє підприємствам адаптуватися до нових економічних умов, модернізувати виробництво та створювати нові конкурентні переваги. Інноваційна діяльність є одним із ключових факторів економічного розвитку сучасних підприємств, оскільки сприяє впровадженню нових технологій, підвищенню ефективності виробництва та створенню продукції з високою доданою вартістю. У сучасних умовах інновації виступають важливим інструментом забезпечення сталого розвитку підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності на глобальному ринку [1]. Водночас ефективна реалізація інноваційної діяльності неможлива без належного інвестиційного забезпечення, що дозволяє підприємствам модернізувати виробничі потужності, впроваджувати сучасні технології та розширювати масштаби господарської діяльності. У процесі економічного відновлення України інноваційно-інвестиційні процеси відіграють особливо важливу роль, оскільки саме вони забезпечують структурну модернізацію економіки, розвиток високотехнологічних галузей та підвищення ефективності

використання ресурсів. Разом із тим сучасні підприємства стикаються з низкою проблем, пов'язаних із недостатнім рівнем інноваційної активності, обмеженим доступом до фінансових ресурсів, низьким рівнем технологічного розвитку та недосконалістю інституційного середовища. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження інноваційно-інвестиційних детермінант, що визначають конкурентоспроможність підприємств у системі економічного відновлення України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблеми інноваційного розвитку та інвестиційного забезпечення підприємств широко досліджуються у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Значну увагу питанням інноваційного розвитку підприємств приділяють І. Чіков, І. Гончарук, І. Томашук, Т. Олійник та інші дослідники. Зокрема, І. Чіков наголошує на важливості розвитку інноваційного потенціалу підприємств та впровадження сучасних технологічних рішень як ключового чинника підвищення ефективності господарської діяльності [4]. У свою чергу І. Гончарук та І. Томашук підкреслюють необхідність формування ефективних стратегій економічного розвитку підприємств, які забезпечують підвищення їх конкурентоспроможності та адаптацію до змін ринкового середовища [2]. Дослідження Т. Олійник присвячені проблемам розвитку підприємництва та формування сучасних моделей корпоративного управління в аграрному секторі економіки [3]. Водночас О. Підвальна та Т. Колесник розглядають питання впровадження інновацій у маркетингову діяльність підприємств, що сприяє підвищенню ефективності їх ринкової діяльності [5]. Окремі аспекти інституційного забезпечення підприємництва досліджено у працях С. Доцюка, який підкреслює важливість формування ефективного організаційно-інституційного середовища для розвитку підприємницької діяльності [6]. Зарубіжні дослідники також приділяють значну увагу проблемам інноваційного розвитку підприємств. Так, Г. Калетнік та С. Лутковська обґрунтовують важливість формування інноваційних стратегій сталого розвитку підприємств, що базуються на використанні сучасних технологій та екологічно орієнтованих підходів до господарської діяльності [7].

Метою статті є дослідження інноваційно-інвестиційних детермінант забезпечення конкурентоспроможності підприємств у системі економічного відновлення України та визначення ключових напрямів активізації інноваційної та інвестиційної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасних умовах розвитку світової економіки інноваційна діяльність виступає одним із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Під впливом глобалізаційних процесів, швидкого розвитку технологій та посилення конкуренції на ринку підприємства змушені постійно вдосконалювати свої виробничі процеси, впроваджувати нові технології та розробляти інноваційні продукти і послуги. Саме інновації дозволяють підприємствам адаптуватися до змін ринкового середовища, підвищувати ефективність виробництва та формувати стійкі конкурентні переваги. Для економіки України, яка перебуває у стані трансформації та відновлення після значних економічних втрат, інноваційний розвиток підприємств має особливе стратегічне значення, оскільки він забезпечує модернізацію виробничої бази, підвищення технологічного рівня економіки та створення умов для довгострокового економічного зростання.

Інноваційний розвиток підприємств передбачає системне впровадження нових технологічних, організаційних, управлінських та маркетингових рішень, спрямованих на підвищення ефективності господарської діяльності. Технологічні інновації дозволяють модернізувати виробничі процеси, підвищити продуктивність праці та забезпечити раціональне використання ресурсів. Водночас організаційні та управлінські інновації сприяють удосконаленню системи управління підприємствами, оптимізації внутрішніх бізнес-процесів та підвищенню ефективності використання людського капіталу. У результаті впровадження інновацій підприємства отримують можливість створювати продукцію з більш високою доданою вартістю, розширювати ринки збуту та підвищувати свою конкурентоспроможність.

Важливим аспектом інноваційного розвитку підприємств є формування та ефективне використання інноваційного потенціалу, який включає сукупність матеріальних, фінансових, інтелектуальних та організаційних ресурсів, необхідних для створення і впровадження нових технологій та продуктів. Рівень інноваційного потенціалу підприємства визначає його здатність до технологічного оновлення, розвитку нових напрямів діяльності та впровадження інноваційних рішень. Як зазначають дослідники, оцінка інноваційного потенціалу підприємств є важливим інструментом визначення їх можливостей щодо впровадження інновацій та підвищення ефективності господарської діяльності [4].

Особливу роль у формуванні конкурентоспроможності підприємств відіграє впровадження технологічних інновацій, що передбачають використання сучасних виробничих технологій, автоматизацію виробництва, цифровізацію бізнес-процесів та застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Використання сучасних технологічних рішень дозволяє підприємствам оптимізувати виробничі процеси, зменшити витрати виробництва, підвищити якість продукції та забезпечити більш ефективне управління ресурсами. Крім того, цифровізація економіки створює нові можливості для розвитку підприємств, зокрема через використання електронної комерції, цифрових платформ та автоматизованих систем управління.

Важливим напрямом інноваційного розвитку підприємств є впровадження інновацій у сфері маркетингу. Використання сучасних маркетингових технологій дозволяє підприємствам краще

адаптуватися до потреб споживачів, підвищувати ефективність просування продукції та формувати позитивний імідж на ринку. Застосування цифрових маркетингових інструментів, аналітичних систем та сучасних методів управління взаємовідносинами з клієнтами сприяє підвищенню ефективності маркетингової діяльності та формуванню конкурентних переваг підприємств. Як зазначають дослідники, впровадження інновацій у маркетингову діяльність підприємств сприяє підвищенню ефективності їх функціонування та забезпечує зміцнення їх ринкових позицій [5].

Не менш важливим аспектом інноваційного розвитку підприємств є використання екологічно орієнтованих технологій, які спрямовані на забезпечення сталого розвитку економіки та раціональне використання природних ресурсів. У сучасних умовах підприємства дедалі більше орієнтуються на впровадження екологічних інновацій, що передбачають використання енергоефективних технологій, розвиток біотехнологій, впровадження безвідходних виробничих процесів та зниження негативного впливу виробництва на навколишнє середовище. Використання таких технологій сприяє не лише підвищенню ефективності виробництва, а й формуванню позитивного іміджу підприємств та підвищенню їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Дослідження свідчать, що розвиток біотехнологій та екологічних інновацій відіграє важливу роль у формуванні сучасних моделей економічного розвитку [1].

У контексті економічного відновлення України інноваційний розвиток підприємств набуває особливого значення, оскільки саме інновації дозволяють забезпечити технологічну модернізацію економіки, підвищити ефективність виробництва та створити нові можливості для розвитку бізнесу. Підприємства, які активно впроваджують інновації, мають значно більше можливостей для адаптації до змін ринкового середовища, підвищення ефективності господарської діяльності та формування стійких конкурентних переваг.

Таким чином, інноваційний розвиток виступає важливою детермінантою забезпечення конкурентоспроможності підприємств, оскільки він сприяє модернізації виробничих процесів, підвищенню технологічного рівня виробництва, розвитку інноваційного потенціалу та формуванню ефективних стратегій розвитку підприємств. Активізація інноваційної діяльності підприємств у поєднанні з інвестиційною підтримкою створює передумови для підвищення ефективності функціонування підприємств та забезпечення сталого економічного розвитку України.

Інвестиційне забезпечення виступає однією з ключових умов реалізації інноваційної діяльності підприємств та формування їх довгострокової конкурентоспроможності. У сучасних умовах економічної трансформації та післявоєнного відновлення України питання ефективного залучення та використання інвестиційних ресурсів набуває особливої актуальності. Саме інвестиції забезпечують можливість модернізації виробничих потужностей, впровадження нових технологічних рішень, розширення масштабів виробництва та підвищення ефективності господарської діяльності підприємств. Без належного інвестиційного забезпечення інноваційні процеси значною мірою обмежуються, що негативно впливає на темпи технологічного розвитку підприємств та їх конкурентні позиції на ринку.

Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств передбачає формування ефективної системи залучення, розподілу та використання фінансових ресурсів, спрямованих на реалізацію інноваційних проектів. Інноваційні проекти, як правило, характеризуються високим рівнем ризику, значними фінансовими витратами та тривалим періодом окупності, що зумовлює необхідність використання різноманітних джерел фінансування. До таких джерел належать власні кошти підприємств, банківські кредити, інвестиції приватних інвесторів, венчурний капітал, державні програми підтримки інноваційної діяльності, а також кошти міжнародних фінансових організацій.

Внутрішні інвестиційні ресурси підприємств формуються за рахунок прибутку, амортизаційних відрахувань та інших власних фінансових джерел. Використання внутрішніх ресурсів є одним із найбільш стабільних джерел фінансування інноваційної діяльності, оскільки дозволяє підприємствам самостійно визначати напрями інвестування та знижувати залежність від зовнішніх фінансових джерел. Разом із тим обмеженість власних фінансових ресурсів часто стримує реалізацію масштабних інноваційних проектів, що зумовлює необхідність залучення зовнішніх інвестицій.

Зовнішні джерела інвестування відіграють важливу роль у забезпеченні інноваційного розвитку підприємств. Банківські кредити, прямі іноземні інвестиції, грантове фінансування, інвестиції венчурних фондів та державна фінансова підтримка дозволяють підприємствам отримувати додаткові ресурси для реалізації інноваційних проектів. Особливо важливим у сучасних умовах є залучення міжнародних інвестиційних ресурсів, що сприяють модернізації виробництва, розвитку високотехнологічних галузей та інтеграції українських підприємств у глобальні економічні процеси.

У контексті інноваційного розвитку підприємств важливу роль відіграє формування ефективної інвестиційної стратегії, яка передбачає визначення пріоритетних напрямів інвестування, оцінку ефективності інноваційних проектів та управління інвестиційними ризиками. Інвестиційна стратегія підприємства повинна бути спрямована на забезпечення довгострокового розвитку, підвищення технологічного рівня виробництва та формування конкурентних переваг на ринку. Як зазначають дослідники, ефективна стратегія економічного розвитку підприємств повинна базуватися на активному використанні інвестиційних ресурсів для модернізації виробництва та підвищення їх конкурентоспроможності [2].

Особливе значення в сучасних умовах має розвиток інноваційних форм інвестування, серед яких важливе місце займають венчурні інвестиції, інвестиційні фонди, краудфандинг та державно-приватне партнерство. Такі механізми дозволяють забезпечити фінансування інноваційних проєктів, підтримувати розвиток стартапів та стимулювати розвиток інноваційної економіки. Венчурний капітал, зокрема, сприяє розвитку високотехнологічних підприємств, що працюють у сфері цифрових технологій, біотехнологій, енергетики та інших інноваційних галузей.

Важливим фактором ефективного інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств є формування сприятливого інституційного середовища. Інституційна підтримка інноваційної діяльності передбачає створення системи державного регулювання, яка сприяє залученню інвестицій, розвитку інноваційної інфраструктури та стимулюванню підприємницької активності. До основних інструментів державної підтримки інноваційної діяльності належать податкові пільги, державні гранти, програми фінансової підтримки інноваційних підприємств, розвиток технологічних парків та інноваційних кластерів. Як зазначають дослідники, формування ефективного організаційно-інституційного забезпечення підприємництва є важливим фактором активізації інвестиційної діяльності та розвитку інноваційної економіки [6].

Не менш важливим напрямом інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств є впровадження цифрових технологій та автоматизація виробничих процесів. У сучасних умовах цифровізація економіки виступає важливим фактором підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів. Використання сучасних технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект, великі дані та автоматизовані системи управління, дозволяє підприємствам підвищувати ефективність управління інвестиційними проєктами, знижувати ризики та забезпечувати прозорість фінансових операцій. Дослідження свідчать, що автоматизація бізнес-процесів та використання цифрових технологій сприяють підвищенню ефективності управління інвестиційною діяльністю підприємств [8].

Крім економічних та технологічних аспектів, інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств повинно враховувати також принципи сталого розвитку. У сучасних умовах підприємства дедалі більше орієнтуються на впровадження екологічно орієнтованих інновацій, які передбачають використання ресурсозберігаючих технологій, зниження негативного впливу виробництва на навколишнє середовище та підвищення ефективності використання природних ресурсів. Реалізація таких інноваційних проєктів потребує значних інвестиційних ресурсів, проте вони сприяють формуванню екологічно орієнтованих моделей розвитку підприємств та підвищенню їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку [1, 7].

Таким чином, інвестиційне забезпечення є важливою складовою інноваційного розвитку підприємств та формування їх конкурентоспроможності. Ефективне використання інвестиційних ресурсів дозволяє підприємствам модернізувати виробництво, впроваджувати сучасні технології, підвищувати ефективність господарської діяльності та забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі. У процесі економічного відновлення України активізація інвестиційної діяльності підприємств, розвиток інноваційної інфраструктури та формування сприятливого інвестиційного клімату є ключовими умовами забезпечення технологічної модернізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

В умовах сучасної економіки, що характеризується високим рівнем конкуренції, швидкими технологічними змінами та постійним оновленням виробничих процесів, інноваційний потенціал підприємств виступає одним із ключових факторів забезпечення їх конкурентоспроможності. Інноваційний потенціал визначає здатність підприємства створювати, впроваджувати та ефективно використовувати нові технології, продукти, організаційні рішення та управлінські підходи. Саме рівень інноваційного потенціалу значною мірою визначає можливості підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища, ефективно реагувати на нові ринкові виклики та забезпечувати довгостроковий розвиток.

Інноваційний потенціал підприємства формується під впливом комплексу ресурсів і можливостей, які забезпечують реалізацію інноваційної діяльності. До основних складових інноваційного потенціалу належать науково-технічні, виробничі, фінансові, кадрові, інформаційні та організаційні ресурси підприємства. Наявність цих ресурсів створює передумови для розроблення нових продуктів, впровадження сучасних технологій та модернізації виробничих процесів. Важливим елементом інноваційного потенціалу є також інтелектуальний капітал підприємства, який включає знання, досвід, професійні компетенції працівників, а також здатність підприємства генерувати нові ідеї та впроваджувати їх у практичну діяльність.

Особливу роль у формуванні інноваційного потенціалу відіграє людський капітал, оскільки саме працівники підприємства виступають основними носіями знань, навичок та творчих ідей. Рівень кваліфікації персоналу, його здатність до навчання, адаптації та використання сучасних технологій значною мірою визначає ефективність інноваційної діяльності підприємства. У сучасних умовах підприємства приділяють значну увагу розвитку людського капіталу, зокрема шляхом підвищення кваліфікації працівників, впровадження систем професійного навчання, розвитку інноваційної культури та стимулювання творчої активності персоналу.

Важливим фактором розвитку інноваційного потенціалу підприємств є науково-технічний розвиток, який передбачає використання сучасних технологій, автоматизацію виробничих процесів, впровадження інформаційно-комунікаційних систем та розвиток дослідницької діяльності. Підприємства, що активно

інвестують у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, мають значно більше можливостей для створення інноваційних продуктів і технологій, що дозволяє їм зміцнювати свої позиції на ринку та підвищувати рівень конкурентоспроможності. У цьому контексті важливим є формування ефективної системи управління інноваційною діяльністю, яка забезпечує координацію інноваційних процесів, оптимальне використання ресурсів та реалізацію стратегічних інноваційних проектів.

Значну роль у розвитку інноваційного потенціалу підприємств відіграє також співпраця з науковими установами, освітніми закладами та інноваційними центрами. Така взаємодія сприяє трансферу технологій, розвитку наукових досліджень та впровадженню інноваційних розробок у виробничу діяльність підприємств. У сучасних умовах важливого значення набуває формування інноваційних екосистем, які об'єднують підприємства, науково-дослідні установи, державні органи та інвестиційні структури з метою розвитку інноваційної діяльності та створення нових технологічних рішень.

Одним із важливих інструментів управління інноваційним потенціалом є його оцінка, яка дозволяє визначити рівень готовності підприємства до впровадження інновацій, виявити сильні та слабкі сторони інноваційної діяльності та визначити перспективні напрями розвитку. Оцінювання інноваційного потенціалу підприємства передбачає аналіз його ресурсної бази, технологічного рівня, організаційної структури, фінансових можливостей та кадрового забезпечення. Дослідження свідчать, що системна оцінка інноваційного потенціалу дозволяє підприємствам формувати ефективні стратегії інноваційного розвитку та підвищувати ефективність використання інноваційних ресурсів [4].

У сучасних умовах важливим напрямом розвитку інноваційного потенціалу підприємств є використання цифрових технологій та автоматизація виробничих процесів. Цифрова трансформація підприємств створює нові можливості для підвищення ефективності управління, оптимізації виробничих процесів та розвитку нових бізнес-моделей. Використання технологій штучного інтелекту, аналізу великих даних, інтернету речей та автоматизованих систем управління дозволяє підприємствам підвищувати продуктивність праці, знижувати витрати виробництва та формувати нові конкурентні переваги.

Не менш важливим аспектом розвитку інноваційного потенціалу підприємств є впровадження екологічно орієнтованих інновацій. У сучасних умовах підприємства дедалі більше орієнтуються на використання ресурсозберігаючих технологій, розвиток біотехнологій та впровадження екологічно безпечних виробничих процесів. Реалізація таких інновацій сприяє підвищенню ефективності використання природних ресурсів, зниженню негативного впливу виробництва на навколишнє середовище та формуванню екологічно орієнтованих моделей розвитку підприємств [1, 7].

Таким чином, інноваційний потенціал підприємств є важливим фактором формування їх конкурентоспроможності, оскільки він визначає здатність підприємств до технологічного розвитку, впровадження нових продуктів і технологій та адаптації до змін ринкового середовища. Високий рівень інноваційного потенціалу дозволяє підприємствам забезпечувати ефективне використання ресурсів, підвищувати продуктивність праці, розширювати ринки збуту та формувати стійкі конкурентні переваги. У процесі економічного відновлення України розвиток інноваційного потенціалу підприємств має стати одним із ключових напрямів державної економічної політики, спрямованої на модернізацію економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

Формування ефективного інституційного середовища є однією з ключових передумов розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможності у сучасній економіці. Інституційне середовище визначає сукупність правових, економічних, організаційних та соціальних умов, у межах яких здійснюється підприємницька діяльність, формуються інноваційні процеси та реалізуються інвестиційні проекти. Від рівня розвитку інституційної системи значною мірою залежить ефективність функціонування підприємств, їх здатність залучати інвестиційні ресурси, впроваджувати нові технології та забезпечувати довгостроковий економічний розвиток.

Інституційне середовище інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств включає систему державного регулювання економічної діяльності, нормативно-правову базу, фінансові інститути, інноваційну інфраструктуру, а також механізми підтримки підприємництва. У сучасних умовах ефективне функціонування цих інституцій створює сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності підприємств, активізації інвестиційних процесів та підвищення рівня технологічного розвитку економіки.

Одним із ключових елементів інституційного середовища є нормативно-правове забезпечення підприємницької діяльності. Стабільність законодавства, прозорість регуляторної політики, ефективна система захисту прав власності та наявність чітких правил ведення бізнесу сприяють формуванню сприятливого інвестиційного клімату та стимулюють розвиток інноваційної діяльності підприємств. Наявність ефективної правової системи дозволяє підприємствам мінімізувати ризики інвестиційної діяльності, підвищувати довіру інвесторів та створювати передумови для розвитку довгострокових інвестиційних проектів.

Важливим компонентом інституційного середовища є також система державної економічної політики, спрямована на стимулювання інноваційного розвитку та інвестиційної активності підприємств. Державна підтримка інноваційної діяльності може здійснюватися через реалізацію програм фінансування інноваційних проектів, надання податкових пільг, розвиток інноваційної інфраструктури, а також стимулювання співпраці між бізнесом, науковими установами та освітніми закладами. Така підтримка сприяє зниженню фінансових ризиків інноваційної діяльності, активізації інвестиційних процесів та

формуванню сприятливих умов для розвитку підприємництва. Як зазначають дослідники, формування організаційно-інституційного забезпечення підприємництва є важливим фактором розвитку інноваційної економіки та активізації інвестиційної діяльності підприємств [6].

Важливу роль у формуванні інституційного середовища інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств відіграє фінансова система, яка забезпечує доступ підприємств до інвестиційних ресурсів. Банківські установи, інвестиційні фонди, венчурні компанії, фондові біржі та інші фінансові інститути створюють можливості для залучення капіталу, необхідного для реалізації інноваційних проєктів. Ефективне функціонування фінансової системи дозволяє підприємствам отримувати доступ до кредитних ресурсів, залучати інвестиції та забезпечувати фінансування інноваційної діяльності.

Не менш важливим елементом інституційного середовища є розвиток інноваційної інфраструктури, яка включає технологічні парки, науково-дослідні центри, бізнес-інкубатори, інноваційні кластери, стартап-екосистеми та інші організації, що сприяють розвитку інноваційної діяльності підприємств. Такі інституції забезпечують взаємодію між підприємствами, науковими установами та інвесторами, сприяють трансферу технологій, розвитку наукових досліджень та впровадженню інновацій у виробництво. Розвиток інноваційної інфраструктури дозволяє підприємствам отримувати доступ до нових технологій, наукових розробок та інноваційних рішень, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності.

У сучасних умовах важливим напрямом розвитку інституційного середовища є формування ефективних механізмів державно-приватного партнерства. Така форма співпраці між державними органами та бізнесом дозволяє реалізовувати масштабні інноваційні та інвестиційні проєкти, спрямовані на модернізацію виробничої інфраструктури, розвиток високотехнологічних галузей економіки та підвищення ефективності використання ресурсів. Державно-приватне партнерство створює можливості для об'єднання фінансових, технологічних та організаційних ресурсів держави і бізнесу, що сприяє прискоренню економічного розвитку.

У контексті сучасних економічних трансформацій важливу роль у формуванні інституційного середовища відіграє цифровізація економіки. Використання сучасних цифрових технологій, електронних платформ, автоматизованих систем управління та інноваційних фінансових інструментів сприяє підвищенню ефективності управління економічними процесами, зменшенню адміністративних бар'єрів та підвищенню прозорості економічної діяльності. Цифрові технології також створюють нові можливості для розвитку інноваційного підприємництва, сприяють залученню інвестицій та формуванню нових бізнес-моделей.

Крім економічних і технологічних аспектів, важливим елементом інституційного середовища є розвиток міжнародного співробітництва у сфері інновацій та інвестицій. Інтеграція національної економіки у світовий економічний простір сприяє залученню іноземних інвестицій, розвитку міжнародних наукових досліджень, обміну технологіями та підвищенню конкурентоспроможності підприємств. У сучасних умовах міжнародна співпраця є важливим фактором розвитку інноваційної економіки та формування нових можливостей для розвитку підприємств.

Таким чином, інституційне середовище відіграє визначальну роль у формуванні інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств та забезпеченні їх конкурентоспроможності. Ефективна інституційна система створює сприятливі умови для розвитку підприємництва, стимулює інноваційну активність підприємств, сприяє залученню інвестицій та розвитку сучасних технологій. У процесі економічного відновлення України формування ефективного інституційного середовища має стати одним із ключових напрямів державної економічної політики, спрямованої на модернізацію економіки, підвищення її технологічного рівня та забезпечення сталого економічного розвитку.

У сучасних умовах розвитку глобальної економіки цифровізація та технологічна модернізація підприємств виступають одними з ключових факторів забезпечення їх конкурентоспроможності. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизації виробництва, штучного інтелекту та цифрових платформ спричиняє суттєві зміни у функціонуванні підприємств, що зумовлює необхідність активного впровадження інноваційних технологічних рішень у виробничу та управлінську діяльність. Для економіки України, яка перебуває на етапі структурної трансформації та економічного відновлення, цифровізація підприємств стає важливим інструментом підвищення ефективності виробництва, модернізації технологічної бази та інтеграції у світові економічні процеси.

Цифровізація підприємств передбачає використання сучасних цифрових технологій у різних сферах господарської діяльності, зокрема у виробництві, управлінні, маркетингу, логістиці та фінансах. Використання цифрових інструментів дозволяє підприємствам оптимізувати бізнес-процеси, підвищувати ефективність управління ресурсами, скорочувати виробничі витрати та покращувати якість продукції. Завдяки впровадженню цифрових технологій підприємства отримують можливість швидше реагувати на зміни ринкового середовища, підвищувати гнучкість виробничих систем та формувати нові конкурентні переваги.

Одним із важливих напрямів цифрової трансформації підприємств є автоматизація виробничих процесів. Використання сучасних автоматизованих систем управління виробництвом дозволяє підвищити продуктивність праці, зменшити витрати ресурсів, знизити ймовірність виробничих помилок та підвищити ефективність використання виробничого обладнання. Автоматизація виробництва також сприяє

підвищенню точності планування виробничих процесів, оптимізації використання матеріальних ресурсів та скороченню виробничих циклів.

Важливим елементом цифровізації підприємств є впровадження сучасних інформаційних систем управління, таких як ERP-системи (Enterprise Resource Planning), CRM-системи (Customer Relationship Management), системи управління ланцюгами постачання та аналітичні платформи для обробки великих масивів даних. Використання таких систем дозволяє підприємствам забезпечити ефективне управління фінансовими, виробничими та інформаційними ресурсами, підвищити прозорість управлінських процесів та покращити координацію діяльності різних структурних підрозділів.

Значну роль у процесі цифрової трансформації підприємств відіграє використання технологій штучного інтелекту, аналізу великих даних та інтернету речей. Ці технології дозволяють підприємствам здійснювати більш точний аналіз ринкових тенденцій, прогнозувати попит на продукцію, оптимізувати логістичні процеси та підвищувати ефективність управління виробництвом. Використання великих даних дозволяє підприємствам отримувати цінну інформацію про поведінку споживачів, аналізувати ефективність маркетингових кампаній та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення.

Одним із перспективних напрямів цифровізації підприємств є використання технологій блокчейн та смарт-контрактів, які забезпечують автоматизацію бізнес-процесів, підвищують прозорість фінансових операцій та сприяють зниженню транзакційних витрат. Використання таких технологій дозволяє підприємствам оптимізувати процеси взаємодії з партнерами, підвищити рівень безпеки інформації та забезпечити ефективне управління контрактними відносинами. Дослідження показують, що впровадження смарт-контрактів та автоматизованих систем управління бізнес-процесами сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємств і розвитку цифрової економіки [8].

Цифровізація підприємств також сприяє розвитку нових бізнес-моделей, зокрема платформної економіки, електронної комерції та цифрових сервісів. Використання цифрових платформ дозволяє підприємствам розширювати ринки збуту, оптимізувати взаємодію з клієнтами та підвищувати ефективність маркетингової діяльності. Завдяки розвитку електронної комерції підприємства отримують можливість виходити на міжнародні ринки, залучати нових клієнтів та формувати нові канали реалізації продукції.

Технологічна модернізація підприємств також передбачає впровадження сучасних виробничих технологій, зокрема роботизації виробництва, використання адитивних технологій, автоматизованих систем контролю якості та енергоефективних виробничих рішень. Такі технології сприяють підвищенню ефективності виробничих процесів, зниженню витрат ресурсів та забезпеченню високої якості продукції. У сучасних умовах технологічна модернізація є необхідною умовою розвитку підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності на світових ринках.

Не менш важливим аспектом цифрової трансформації підприємств є розвиток цифрових компетенцій персоналу. У сучасних умовах працівники підприємств повинні володіти навичками роботи з цифровими технологіями, аналітичними системами та сучасними інформаційними платформами. Саме тому підприємства приділяють значну увагу розвитку цифрових навичок персоналу, впровадженню програм професійного навчання та формуванню інноваційної корпоративної культури.

Таким чином, цифровізація та технологічна модернізація підприємств є важливими детермінантами їх конкурентоспроможності в умовах сучасної економіки. Використання сучасних цифрових технологій, автоматизація виробничих процесів, впровадження інноваційних інформаційних систем та розвиток цифрових компетенцій персоналу сприяють підвищенню ефективності діяльності підприємств, формуванню нових конкурентних переваг та забезпеченню їх сталого розвитку. У процесі економічного відновлення України цифрова трансформація підприємств має стати одним із ключових напрямів модернізації національної економіки та підвищення її технологічного рівня.

Висновки

У результаті проведеного дослідження встановлено, що інноваційно-інвестиційні детермінанти відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах трансформації економіки України. В умовах економічного відновлення особливої актуальності набуває формування ефективної системи управління інноваційною та інвестиційною діяльністю підприємств, яка сприяє модернізації виробництва, підвищенню технологічного рівня господарської діяльності та формуванню стійких конкурентних переваг на внутрішньому і міжнародному ринках.

Доведено, що інноваційний розвиток підприємств виступає важливою передумовою підвищення ефективності виробничих процесів, удосконалення системи управління та створення нових продуктів і послуг. Впровадження сучасних технологічних, організаційних і маркетингових інновацій дозволяє підприємствам підвищувати продуктивність праці, оптимізувати використання ресурсів та адаптуватися до динамічних змін ринкового середовища. Водночас ефективна реалізація інноваційної діяльності значною мірою залежить від наявності достатнього інвестиційного забезпечення, яке створює можливості для модернізації виробничих потужностей, розвитку науково-технічної бази та впровадження нових технологій.

Встановлено, що важливим фактором забезпечення конкурентоспроможності підприємств є формування високого рівня інноваційного потенціалу, який включає кадрові, фінансові, матеріально-

технічні, інформаційні та організаційні ресурси підприємства. Ефективне використання інноваційного потенціалу дозволяє підприємствам впроваджувати нові технології, розширювати масштаби виробництва, підвищувати якість продукції та формувати стійкі конкурентні переваги.

У дослідженні обґрунтовано, що важливу роль у розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств відіграє інституційне середовище, яке формує правові, економічні та організаційні умови для розвитку підприємництва, залучення інвестицій та реалізації інноваційних проєктів. Ефективна державна політика у сфері підтримки інновацій та інвестицій сприяє формуванню сприятливого бізнес-клімату, розвитку інноваційної інфраструктури та підвищенню інвестиційної привабливості економіки.

Окрему увагу приділено ролі цифровізації та технологічної модернізації підприємств як важливих чинників підвищення їх конкурентоспроможності. Використання сучасних цифрових технологій, автоматизованих систем управління, технологій штучного інтелекту та аналізу великих даних дозволяє підприємствам оптимізувати бізнес-процеси, підвищувати ефективність управління ресурсами та формувати нові бізнес-моделі. Цифрова трансформація підприємств створює нові можливості для розвитку інноваційної діяльності, розширення ринків збуту та підвищення ефективності господарської діяльності.

Таким чином, інноваційно-інвестиційні детермінанти забезпечення конкурентоспроможності підприємств включають комплекс взаємопов'язаних факторів, серед яких особливе значення мають розвиток інноваційного потенціалу, активізація інвестиційної діяльності, формування ефективного інституційного середовища та впровадження сучасних цифрових технологій. Комплексне використання цих факторів сприятиме модернізації виробництва, підвищенню ефективності діяльності підприємств та формуванню стійких конкурентних переваг у системі економічного відновлення України.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням практичних механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, удосконаленням інституційного забезпечення розвитку інноваційної економіки та формуванням ефективних моделей інтеграції українських підприємств у глобальні інноваційні та інвестиційні процеси.

Abstract

In the current conditions of martial law and global economic transformations, the issue of restoring Ukraine's industrial and agricultural potential acquires strategic importance. Innovation and investment determinants serve as the foundation for ensuring the viability of domestic enterprises. The need to shift from a survival model to a sustainable development model requires a rethinking of competitiveness management mechanisms, where digitalization, technological renewal, and effective capital attraction play a key role.

The purpose of the article is the theoretical substantiation and development of applied recommendations for forming innovation and investment determinants that ensure the competitiveness of enterprises within the system of Ukraine's post-war economic recovery. To achieve this goal, the following objectives were defined: to analyze the current state of innovation activity; to identify key factors influencing the investment environment; and to determine strategic priorities for the modernization of production systems.

The study utilized a complex of general scientific and special methods: the systematic analysis method – to study the structure of innovative potential; comparison and generalization methods – in evaluating international experience in attracting investment; and the abstract-logical modeling method – to formulate strategic approaches to enterprise development. The information base consisted of regulatory acts, statistical data, and results of previous scientific research.

It is proved that innovation and investment processes are a decisive factor in increasing the efficiency of enterprise operations. It has been established that the key determinants of competitiveness in recovery conditions are: the level of business process digitalization, the development of partnerships between science and business, and access to diversified funding sources (grants, soft loans, foreign direct investment). The role of institutional infrastructure and state support in stimulating entrepreneurial initiatives is substantiated. It is revealed that the integration of Ukrainian producers into international value chains requires the implementation of environmentally friendly and energy-efficient technologies.

The author confirms that the integrated use of innovation and investment mechanisms facilitates the rapid adaptation of enterprises to changes in the external environment and ensures their long-term competitive advantages. It is determined that the priority directions in the economic recovery system should be the development of innovation infrastructure, digital transformation of production, and stimulation of investment activity through state and international support programs. The implementation of the proposed approaches will ensure not only the restoration of lost capacities but also the advancement of Ukrainian enterprises to a qualitatively new level of competitiveness in the global economic space.

Список літератури:

1. Чіков І.А., Тітов Д.В. Екологічна збалансованість та інновації: роль біотехнологій у сучасних реаліях. *Агросвіт*. 2023. № 14. С. 37-45. DOI: 10.32702/2306-6792.2023.14.37.

2. Гончарук І.В., Томашук І.В. Формування стратегії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства для підвищення його конкурентоспроможності. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 4 (62). С. 7-24.
3. Олійник Т.І., Олійник О.О. Становлення і розвиток корпоративного підприємництва в аграрному секторі економіки. Агросвіт. 2022. № 22. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/782/790>.
4. Чіков І.А. Оцінка рівня інноваційного потенціалу аграрних підприємств. Підприємництво та інновації. 2022. № 23. С. 96-102. DOI: 10.37320/2415-3583/23.17.
5. Підвальна О.Г., Колесник Т.В. Впровадження інновацій в маркетингу агропромислових підприємств. Приазовський економічний вісник. 2022. № 2 (31). С. 66-73. DOI: 10.32840/2522-4263/2022-2-11.
6. Доцюк С.О. Теоретичні аспекти формування організаційно-інституційного забезпечення функціонування підприємництва. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2021. № 12. DOI: 10.25313/2520-2294-2021-12-7792.
7. Kaletnik G., Lutkovska S. Innovative Environmental Strategy for Sustainable Development. European Journal of Sustainable Development. 2020. Vol. 9. № 2. P. 89-98. DOI: 10.14207/ejsd.2020.v9n2p89.
8. Chikov I.A., Koliadenko S.V., Supryhan V.A., Tabenska O.I., Nitsenko V.S., Holinko O.V. Smart contracts and business process automation: the technical aspect. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu. 2023. № 5. P. 186-192. DOI: 10.33271/nvngu/2023-5/186.

References:

1. Chikov, I.A., & Titov, D.V. (2023). Environmental balance and innovations: the role of biotechnologies in modern realities. *Agrosvit (Agrosvit)*, (14), 37-45. DOI: 10.32702/2306-6792.2023.14.37 [in Ukrainian].
2. Honcharuk, I.V., & Tomashuk, I.V. (2022). Formation of the strategy of economic development of an agricultural enterprise to increase its competitiveness. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, (4), 7-24 [in Ukrainian].
3. Oliinyk, T.I., & Oliinyk, O.O. (2022). Formation and development of corporate entrepreneurship in the agricultural sector of the economy. *Agrosvit*, (22). Retrieved from <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/782/790> [in Ukrainian].
4. Chikov, I.A. (2022). Assessment of the level of innovative potential of agricultural enterprises. *Pidpryemnytstvo ta innovatsii*, (23), 96-102. DOI: 10.37320/2415-3583/23.17 [in Ukrainian].
5. Pidvalna, O. H., & Kolesnyk, T. V. (2022). Implementation of innovations in marketing of agro-industrial enterprises. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, (2), 66-73. DOI: 10.32840/2522-4263/2022-2-11 [in Ukrainian].
6. Dotsiuk, S.O. (2021). Theoretical aspects of the formation of organizational and institutional support for the functioning of entrepreneurship. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka". Seriya: "Ekonomichni nauky"*, (12). DOI: 10.25313/2520-2294-2021-12-7792 [in Ukrainian].
7. Kaletnik, G., & Lutkovska, S. (2020). Innovative Environmental Strategy for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 9(2), 89-98. DOI: 10.14207/ejsd.2020.v9n2p89 [in English].
8. Chikov, I.A., Koliadenko, S.V., Supryhan, V.A., Tabenska, O.I., Nitsenko, V.S., & Holinko, O.V. (2023). Smart contracts and business process automation: the technical aspect. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, (5), 186-192. DOI: 10.33271/nvngu/2023-5/186 [in English].

Посилання на статтю:

Ніколюк О.В. Інноваційно-інвестиційні детермінанти забезпечення конкурентоспроможності підприємств у системі економічного відновлення України / О.В. Ніколюк, В.С. Бурлаков // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. – 2026. – № 1 (35). – С. 92-100. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/ejopu/2026/No1/92.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.01.2026.10. DOI: 10.5281/zenodo.19646060.

Reference a Journal Article:

Nikoliuk O.V. Innovation and Investment Determinants of Ensuring the Competitiveness of Enterprises in the System of Economic Recovery of Ukraine / O.V. Nikoliuk, V.S. Burlakov // *Economic journal Odessa polytechnic university*. – 2026. – № 1 (35). – P. 92-100. – Retrieved from: <https://economics.net.ua/ejopu/2026/No1/92.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.01.2026.10. DOI: 10.5281/zenodo.19646060.

